

tržiški tekstilec

bombažna predilnica in tkalnica | tržič

leto XVIII

oktober 1977

št. 10

Problematika TOZD Oplemenitilnica

Priprava proizvodnje

Zaloge surovih tkanin so se gibale med 800 in 900.000 metrov, vendar je bilo med njimi mnogo tkanin, ki nimajo nalogov za dodelavo. Tako so dejanske manipulativne zaloge padle v nekaterih dnevih na vsega 200—300.000 m.

Posebno kritično je bilo koncem meseca avgusta, ko so se zaključili redni letni dopusti in je prišlo do nekajdnevnega neskladja med proizvodnjo TOZD Tkalnica in TOZD Oplemenitilnica. V tem času se je ustavila tudi prodaja izdelkov iz polinoznih vlaken. Zadrževanje teh tkanin na skladišču surovih zalog pa je povzročilo še dodatne težave pri pripravi proizvodnje. Za normalno vodenje

tehnološkega procesa bi bilo nujno potrebno optimizirati zaloge surovega blaga. To je tudi pogoj za doseganje gospodarnije in kvalitetnejše proizvodnje.

Pri oskrbovanju s tekstilnimi pomožnimi sredstvi in kemikalijami nismo imeli večjih problemov. Zaradi rednega letnega remonta Kemične tovarne Hrastnik, ki se je nekoliko zavlekel, je bila sredi septembra kritična zaloga natrijevega hipoklorita, vendar to ni povzročilo večjih zastojev v proizvodnji.

Proizvodnja

Doseganje plana je v tretjem tromesečju potekalo v redu, kar je razvidno iz priložene tabele.

V tem obdobju smo imeli velike težave z oddajo izgotovljene proizvodnje. Zaradi neuskajenosti rednih letnih dopustov s TOZD Konfekcijo in vsled tega močno zmanjšanih potreb po tkaninah v TOZD Konfekcija, so se gotove tkanine kopičile v oddelku adjustirnice, kar je močno otežkočalo normalno delo.

Poudarjam, da je pomanjkanje skladiščnih prostorov hud problem. Skladišče gotovih izdelkov in skladišni prostori v TOZD Konfekcija pri vsakem zastoju prodaje oziroma spremembi proizvodnega programa ne moreta sprejeti planiranih izgotovljenih količin. Tako je proizvodni obrat tudi začasno skladišče za že izgotovljeno blago. Jasno je, da so ti prostori za ta namen popolnoma nepri-

merni. Poleg velike možnosti zaprašjenja oziroma zamazanja teh tkanin, se zapirajo s tem normalne transportne poti, povzročajo dodatna prekladanja itd. Kljub zahtevnosti tehnološkega procesa pretežen del slabe kakovosti blaga, ki se zaradi napak TOZD Oplemenitilnica klasira v nižje kvalitetne razrede, izvira iz

transporta in skladiščenja tkanin.

V vsem tromesečju, posebno pa še v mesecu avgustu je prišlo do močnega porasta bolniških izostankov. Glede na to, da se v tem času koristi še redni letni dopust, so se planske zadolžitve realizirale le z veliko prizadevanostjo vseh zaposlenih.

Proizvodnost

Julij	Avgust	September
885.689,44 m ² 105,69 %	1.357.215,85 m ² 104,80 %	1.660.967,93 m ² 103,81 %
% izostankov		
Letni dopust 46,65 %	20,28 %	7,74 %
Boleznine 6,34 %	8,56 %	4,98 %
Izvršitev letnega plana		
Kumulativa 54,14 %	61,50 %	70,51 %
Izvršitev plana 92,93 %	94,21 %	95,33 %

elegija padlim

Tiho od nas ste odšli,
tovariši, v noč — brez povratka.

V prsih teži me bolelost
v nemem spominu na vas.

Sèmena zlata čez plan
razveli ste v setvah jesenskih,

tiho potem ste odšli,
niste čakali plodov.

Težka je gruda sedaj
v mamljivi vročici zorenja,

bukovo listje temni,
vresje krvavo cvete.

Ob dnevu mrtvih

Sonce svobode žari
in žita po njivah so zrela.

Kje ste, tovariši, zdaj?
Iščem vas v sencah lesov.

Čakam vas sredi poljan
v žareči opoldanski uri,

čakam vas v slutnjah noči,
čakam vas v svitanju dne.

Zarje krvave plamte
nad svetlimi, tihimi griči —

v miren poletni večer
v vasi žanjice pojo.

• Peter Levec

Iz zbora združenega dela

Na zadnji seji zbora združenega dela, ki je bila 29. septembra je bila na dnevnem redu med drugim tudi obravnava poročila o gospodarskih gibanjih v občini za prvo polletje tega leta. Iz poročila je razvidno, da je bilo poslovanje organizacij združenega dela na območju občine v prvem polletju ugodno, saj so bili doseženi dobri rezultati, kar se lahko ugotovi tudi s primerjavo z ostalimi gorenjskimi občinami. Tudi Kompas TOZD TGO Ljubelj in TOZD Lepenka izkazujeta prve uspehe, ki so rezultat sanacijskih programov, tako ima TOZD Lepenka ob polletju že ugoden finančni rezultat, TOZD-u Kompas pa kljub povečanju dohodka še ni uspelo pokriti vseh stroškov.

Sicer pa je ugotovljeno, da je v globalu delitev OD potekala v skladu z gospodarsko aktivnostjo, vendar je deset organizacij preseglo obseg dovoljene porabe po družbenih dogovorih, čemur bo morala skupščina občine v bodoče posvetiti več pozornosti in aktivno vplivati na usklajenost vseh oblik porabe z doseženo gospodarsko aktivnostjo. V zvezi s tem je izvršni svet predlagal, da bi v teh desetih organizacijah podvelski določene ukrepe in

skušali to neuskajnost do konca letošnjega leta odpraviti. Trditve o ugodnem poslovanju ima osnovo med drugim tudi v tem, da se je produktivnost povečala za 23,3 %, ekonomičnost za 6,4 % in rentabilnost za 7,5 %. Poprečni osebni dohodek v gospodarstvu znaša 3.986 din, v negospodarstvu pa 4.799 din. V primerjavi z drugimi občinami Gorenjske je osebni dohodek v tržiškem gospodarstvu za 8,5 % nižji, v negospodarstvu pa je zadeva bistveno drugačna, saj so osebni dohodki tržiškega negospodarstva v primerjavi z osebnim dohodkom v gospodarstvu višji 20 %, medtem ko je na področju Gorenjske v negospodarstvu osebni dohodek le za 8,6 % višji kot v gospodarstvu. Ta dejstva kažejo na nelogičnost, saj so npr. v drugih gorenjskih mestih negospodarske ustanove daleč vzornejše in pomembnejše kot v Trziču (bolnice, sodišča, srednje, višje in visoke šole) pa je kljub temu razlika pri osebnem dohodku tako občutna v korist negospodarstva tržiške občine. Odgovor na to bo podan delegatom v pismeni obliki.

Poročilo o gospodarskih gibanjih v naši občini je bilo potrjeno skupaj z nekaterimi

stališča, ki so že navedena, poleg njih pa je potrebno omeniti še naslednje:

— osnovna značilnost poročila je v dokajšnji neprimerljivosti letošnjih rezultatov z istim obdobjem lani, kar je odraz spremenjenih pogojev gospodarjenja in povsem novega pristopa k ugotavljanju rezultatov gospodarjenja. Glede na to bo realnejši prikaz lahko podan šele za tretje tromesečje oziroma po zaključnih računih za leto 1977,

— vse delovne skupnosti TOZD in OZD naj podrobneje analizirajo dosežene rezultate in dajo večji poudarek usklajeni delitvi ustvarjenega dohodka, predvsem delitvi za osebno porabo, da ne bi hromila reprodukcijske sposobnosti organizacije. Tiste organizacije združenega dela, ki so presegle dogovorjena sredstva za osebne dohodke pa naj to neuskajenost odpravijo do konca leta,

— kljub prizadevanjem po razbremenjevanju gospodarstva pa je iz poročila ponovno možno ugotoviti porast drugih udeležencev pri delitvi družbenega proizvoda, kar vsekakor ni v skladu s težnjami po krepitvi reprodukcijske sposobnosti gospodarstva,

(Nadaljevanje na 3. strani)

Kako bomo uveljavljali zakon o združenem delu

Kmalu bo preteklo leto dni od sprejema zakona o združenem delu ali »male ustave« kot ta zakon tudi imenujemo, ki je sistemsko uredil domala celotno področje samoupravnih pravic, dolžnosti in obveznosti delavcev v združenem delu. Zakonu o združenem delu (ZZD) bo sledila še cela vrsta novih zveznih in republičkih zakonov, ki bodo podrobneje uredili posamezna določila ZZD. Delavci v združenem delu v TOZD in v delovnih skupnostih snu dolžni uresničiti zakon (ob upoštevanju ostale zakonodaje) v roku dveh let od sprejema zakona, t. j. do 11. 12. 1978, razen področja formiranja in delitve skupnega prihodka, dohodka in osebnih dohodkov, ki mora biti urejeno že do 1. 1. 1978. Zakon o združenem delu je v 660. členu tudi predpisal, da morajo organizacije združenega dela sprejeti programe za izvajanje določil ZZD ter v njih opredeliti naloge, nosilce nalog, postopek in roke za realizacijo posameznih določil v samoupravnih splošnih aktih.

V naši delovni organizaciji je bil že koncem junija meseca imenovan od DS DO 11-članski odbor za izvajanje zakona o združenem delu, ki bo usmerjal in nadzoroval izvajanje zakona v naši delovni organizaciji. Odbor je imel doslej 4 seje. Pripravil je akcijski program dela za leti 1977—1978, ki določa naloge pri uveljavljanju ZZD, nosilce nalog ter postopek in roke za obravnavo in sprejem posameznih samoupravnih splošnih aktov. Akcijski program je po predhodnem soglasju vseh DS TOZD in DS DSSS potrdil delavski svet delovne organizacije na svoji seji dne 12. 10. 1977.

Z akcijskim programom se določa sprejem samoupravnih splošnih aktov za naslednja področja:

- planiranje
- dohodkovni odnos
- samoupravno organiziranje
- delovna razmerja
- uresničevanje samoupravljanja
- ostali samoupravni splošni akti

Za leto 1977 planiramo sprejem naslednjih samoupravnih splošnih aktov (poleg tistih, ki smo jih letos že sprejeli):

1. Samoupravni sporazumi o temeljih planov TOZD (DSSS) za leto 1978
2. Samoupravni sporazum o osnovah in temeljih plana delovne organizacije za leto 1978
3. Samoupravni sporazumi o medsebojnih razmerjih pri ustvarjanju skupnega prihodka
4. Samoupravni sporazum o skupnih osnovah in merilih za razporejanje čistega dohodka in delitev OD
5. Pravilniki o merilih za delitev sredstev za OD in za skupno porabo v TOZD (DSSS)
6. Samoupravni sporazumi o organizaciji TOZD (DSSS) in o določitvi delovnih nalog in opravil
7. Samoupravni sporazumi o delovnih razmerjih v TOZD (DSSS)

8. Samoupravni sporazumi o disciplinski in odškodninski odgovornosti delavcev TOZD (DSSS)

9. Samoupravni sporazumi o združevanju dela delavcev v TOZD (DSSS)

10. Samoupravni sporazumi z organizacijami, ki se ukvarjajo s prometom blaga in storitev

11. Pravilnik o referendumu in o drugih oblikah osebnega izjavljanja delavcev

Poleg navedenega bo treba proučiti še eventuelne spremembe v organizaciji DO oz. TOZD (DSSS) — formiranje novih TOZD, pripojitev »CIB« iz Bovca — ter pričeti postopek v zvezi s tem.

Torej, nalog več kot dovolj za kratek čas, ki nam še preostane do konca leta. In če upoštevamo še dejstvo, da izvedbeni zakoni kot so re-

publički zakon o delovnih razmerjih, zakon o formiranju in delitvi skupnega prihodka in dohodka itd. še niso sprejeti, je jasno, da bo realizacija planiranih nalog še toliko težavnejša.

Samoupravni organi, družbenopolitične organizacije, strokovne službe in posvetovalni organ direktorja bodo morali tej problematiki nameniti precej časa in truda, saj se bodo morali v tem letu še večkrat sestati prav zaradi tega. V decembru so dvakrat planirani zbori delavcev, koncem decembra pa bo izveden referendum za sprejem tistih samoupravnih splošnih aktov, za katere zakon določa, da jih je treba sprejeti s to najvišjo obliko osebnega izjavljanja delavcev. V uresničevanje zakona bo torej vključen celoten delovni kolektiv, to pa je tudi glavni cilj našega novega zakona; njegovo uresničevanje v praksi je v tem času prav gotovo poglavitna naloga vseh delavcev v združenem delu. B.M.

Naša nagrajenca

Na seji poslovnega odbora DS SS, ki je bila 28. 9. 1977, je bil sprejet sklep, da se Krstu Halerju, vozniku 4-tonskega tovornega avtomobila znamke mercedes, za prevoženih 365.000 km brez generalnega remonta in večjih popravil podeli priznanje in denarna nagrada. Za vestno delo pri preventivnih pregledih in manjših popravilih je dobil priznanje in nagrado tudi mojster avtomehanične delavnice Stane Bogataj.

Prosili smo ju za kratek razgovor o njunem delu.

Krsto Haler — šofer:

»Štirtonca znamke mercedes tip 608 vozim že 6 let. Do danes me še nikoli ni pustil na cedilu, čeprav avtomobil še ni bil na generalnem remontu, z njim sem pa prevozil že blizu 400.000 km.

Vsak avtomobil, posebno še nov, je treba redno vzdrževati in negovati. Seveda to ni dovolj — na cesti je treba biti vseskozi previden, ker ni

dovolj le poznavanje in upoštevanje cestno-prometnih predpisov, paziti je treba zlasti na neobzirnost drugih voznikov, ki spravljajo v nevarnost sebe in ostale udeležence v prometu.

Važno za podaljšanje »življenjske dobe« avtomobila je še to, da se šoferji na avtomobilu ne menjajo, ker ima vsak voznik svojo tehniko vožnje.

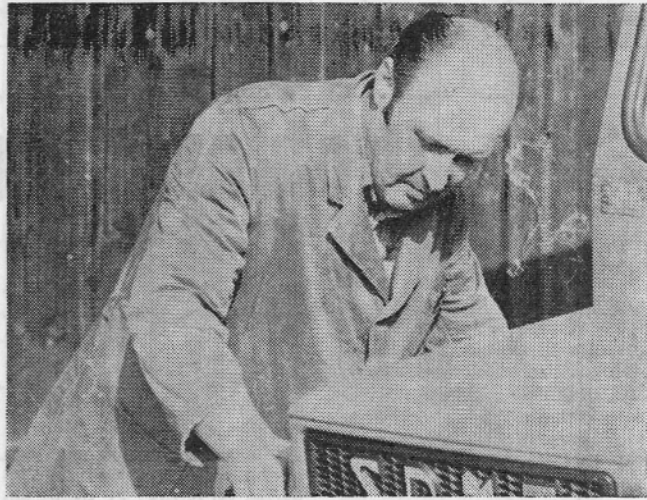
Tovarne, proizvajalke avtomobilov, mnogo dajejo za re-

klamo svojih izdelkov. Tovarna Mercedes daje priznanje vozniku, ki z njihovim avtomobilom brez generalnega popravila prevozi 400.000 km.

Kot sem poudaril že uvodoma, je za vsak avto zlasti še novega, najvažnejše pravilno vzdrževanje in pa seveda — treba se je točno držati rokov vseh štirih servisnih pregledov do 20.000 prevoženih kilometrov. Zavedam se,

da je uspešnost vožnje odvisna in to v ne majhni meri, od sprotnega odpravljanja manjših napak, ki se pojavljajo na vozilu. Te vrste vzdrževanja nam omogočajo marljivi in vestni delavci avtomehanične delavnice.

Brez popravil ne gre, kar zgovorno potrjuje podatek, da sem s 5-tonskega fiatom s prikolico v 19 letih prevozil milijon sto tisoč kilometrov.»

Stane Bogataj, mojster v avtomehanični delavnici:

»Kot mojster avtomehanične delavnice delam že od 1950. leta. Naše delovne zadolžitve so dokaj široke, saj poleg avtomobilov vzdržujemo in popravljamo še vilicarje, kompresorje, traktor in staro tirnično vozilo. Sedaj delata poleg mene še dva kvalificirana mehanika, prejšnja leta so mi pa pri delu pomagali večinoma le vajenci.

Pri vsakem avtomobilu, posebno še pri novem, je treba paziti na pravilno vzdrževanje predvsem na pravočasno menjavo olja, pravilno nastavitve vžiga in ventilov ter še na marsikaj.

Moja skrb je posvečena predvsem temu, da je vzdrževanje pravočasno, da je odpravljanje napak temeljito, ker ne sme biti začasno, tako da vozniki s svojim avtomobilom lahko prevozijo čim več kilometrov brez generalnega remonta. Tehnični in prometni predpisi so vedno strožji, zato je tudi vzdrževanje in opremljenosti vozila treba posvečati vedno več pozornosti.

Se ni dolgo tega, kar je bil naš voznik zastarel, zato je bilo potrebno vložiti več iznajdljivosti in truda, zlasti še zato, ker marsikaterega rezervnega dela ni bilo mogoče nabaviti. Pomagati smo si morali kakor smo vedeli in znali — z zamenjavo ali pa smo del izdelali v ključavničarski delovnici, torej doma.

Podeljevanje priznanj in nagrad za vestno delo na našem delovnem področju v naši DO do sedaj ni bilo v navadi, čeprav je ta oblika priznanja spodbudna za še vestnejše delo. Iskrena hvala za izkazano pozornost!«

Fotovest

Dne 20. 10. 1977 smo se v gasilskem domu zbrali člani odborov samoupravne delavske kontrole na razgovor oziroma predavanje s področja narodne zaščite in družbene samozaščite, ki ga je pripravil komandir postaje milice Tržič tov. Anton Kovačič. Poleg splošnih nalog in dolžnosti, ki so zakonsko opredeljene, nas je tov. Kovačič v preprosti, prijetni in razumljivi obliki seznanil z vsakodnevno dejavnostjo, ki jo opravljajo delavci postaje milice, pri kateri pa vsak dan bolj sodelujejo tudi občani kot nosilci in sooblikovalci družbene samozaščite. Rezultati dela so nas ponovno prepričali, da je pripravljenost občanov za sodelovanje čedalje večja, zato tudi uspehi ne zostajajo.

Iz zbornika...

(Nadaljevanje s 1. strani)

— investicijska dejavnost je bila nižja od planirane, zaskrbljujoč pa je podatek, da kreditna sredstva za investicije v osnovna in obratna sredstva zelo upadajo, udeležba lastnih sredstev pa se veča. OZD morajo v bodoče posvetiti več pozornosti planiranju in izdelavi realnih razvojnih programov, na osnovi katerih bodo lahko vlagali zahteve za dodelitev bančnih sredstev.

V nadaljevanju se je bilo obravnavano še:

— osnutek odloka o lokalnih in nekategoriziranih cestah v občini, ki je z določenimi spremembami dan v javno razpravo,

— k predlogu o povišanju cen vode je bilo danih nekaj pripomb, po razpravi pa je bil sprejet sklep o soglasju za zvišanje cene m³ vode iz 0,90 din na 2,00 din (stara cena je bila v veljavi od leta 1971) za vse potrošnike. Odčitavanje porabe vode z vodomernov bo v bodoče dvakrat letno in ne tako kot doslej — enkrat letno,

— zbor je dal soglasje za izenačitev kanalščine na 0,90 dinarjev za m³ odvedenih odpadkov za gospodinjstva in gošpodarstvo,

— odlok o ugotovitvi splošnega interesa gradnje in dopustnosti razlastitve zemljišča na »Paulinovem vrtu« v Ročevnici, za gradnjo doma za varstvo odraslih, je sprožil živahno razpravo in kritične pripombe, saj je bilo že v teku akcije za samoprispevek kot tudi na seji skupščine invalidsko pokojninskega zavarovanja Tržič, na izvršnem odboru in na skupščini socialnega skrbstva pojasnjeno, da je vprašanje z lastnikom zemljišča že rešeno.

Delegacija tovarne Peko je želela v zvezi s tem ustrezno pojasnilo, ker meni, da je neodgovorno, da se ta problem rešuje šele sedaj, ko se samoprisepek plačuje že tričetrletno. Odgovor bo posredovan v pisni obliki vsem temeljnim delegacijam, predlog odloka pa je bil sprejet.

Delegati so na seji sprejeli še program SIS za varstvo pred požarom občine Tržič od 1977 do 1980 ter naslednje odloke:

Odlok o določitvi obveznega prispevka za financiranje nujnih nalog samoupravne interesne skupnosti za varstvo pred požarom občine Tržič.

Odlok o poprečni gradbeni ceni stanovanj in poprečnih stroških komunalnega urejanja zemljišč na območju občine Tržič.

Odlok o pooblastitvi Projektiivnega podjetja Kranj za opravljanje geodetskih storitev na območju občine Tržič.

K točki dnevnega reda o razrešitvah in imenovanjih so bili sprejeti naslednji sklepi:

1. Tovariš Branko Mikulič, rojen 28. 10. 1936, stanujoč v Bistrici pri Tržiču 180, pošta Tržič, se razreši dolžnosti člana izvršnega sveta SO

Tržič in načelnika oddelka za notranje zadeve SO Tržič.

2. Tovarišica Magda Slapar, zaposlena v upravnem organu SO Tržič, se imenuje za vršilca dolžnosti načelnika oddelka za upravno pravne zadeve in skupne službe SO Tržič.

3. Tovarišica Mimica Leitinger, sekretarka skupščine občine Tržič, se pooblasti za vodenje postopka pred odločitvijo in odločanje v uprav-

nih stvareh iz pristojnosti oddelka za notranje zadeve skupščine občine Tržič.

4. Tovarišica Zlata Urh se razreši dolžnosti članice komisije za ugotavljanje katastrskega dohodka v občini Tržič, na njeno mesto pa se imenuje tovarišica Andreja Ropret, dipl. ing. agronomije, zaposlena pri skupščini občine Radovljica.

Obisk v učnem centru enot teritorialne obrambe

V učnem centru enot teritorialne obrambe v Bohinjski Beli so bile v septembru in oktobru vaje enot. V času, ko so bili na vaji tudi fantje iz Tržiča, smo obiskali ta center ter se seznanili z delom in življenjem pripadnikov TE na sedemdnevem urjenju. V tem času so fantje obnovili in razširili znanje, ki so ga dobili na služenju

tedenskega urjenja. Seznanili so nas z delom, ki je bilo že opravljeno in z nalogami, ki so bile še predvidene, pri vsem tem pa so poudarili, da fantje resno, zavzeto in disciplinirano izvršujejo vse naloge, tako, da problemov ni. Pokazali so nam tudi celotni tabor, ki je bil izredno vzorno urejen, kar nas je prepričalo, da so pohvale res utemeljene.

Ko so se »napadalci« in »branilci« vrnili iz vaje na terenu je sledilo čiščenje orožja, nato pa kosilo.

V času našega obiska je bilo na programu tudi streljanje in pa seveda »nastava«, ki je bila priprava na streljanje predvideno za naslednji dan.

Vse je potekalo gladko in brez težav, kar je dajalo videz resnične usposobljenosti vseh prisotnih.

Zvečer je bil ob tabornem ognju kulturni program, v katerem so sodelovali poleg pripadnikov TE tudi gostje

Mali Marjan: Usposabljanje je bilo zelo uspešno

kadrovskega roka, osvojili pa so tudi nove načine delovanja TE in njihove posebne naloge v morebitni vojni kot so postavljanje zased, napadi na postojanke in kolone, uničevanje infiltriranih izvidniških in diverzantskih skupin, izvrševanje diverzij na ključna mesta itd.

Dejstvo je, da bo o uspešnem bojevanju TE v morebitni bodoči vojni odločala tudi usposobljenost tako starejšinskega kot tudi ostalega kadra, zato je treba dobro poznati in uporabljati vse vrste diverzantskih eksplozivnih in minskih sredstev, kako in kje jih uporabiti, da bo sovražnik utrpel največ izgub, poleg tega pa poznati nova orožja ter jih uspešno uporabljati. Zato ni dvoma, da so tovrstne vaje izrednega pomena in nujne za vsestransko usposobljenost pripadnikov TE.

V učni center smo prišli v času, ko je bila na programu vaja izven tabora in zato smo imeli dovolj časa, da se pogovorimo s starešinami o organiziranju in poteku eno-

Jože Slapar: »Na vajah smo se mnogo naučili.«

ter recitatorska skupina iz Tržiča. Uspel program so popestrili še člani zabavnega ansambla, ki so med posameznimi točkami zaigrali in zapeli znane pesmi.

Celodnevni obisk v učnem centru se je s kulturnim večerom bližal kraju in po okusnem pasulju smo polni vtisov zapuščali kraj, kjer se pripadniki TE uspešno usposabljujejo za obrambo domovine v primeru sovražne agresije.

Čiščenju orožja so vsi posvetili veliko pozornosti

V programu urjenja je bilo tudi streljanje

Pred »nastavo« so se pripadniki enot teritorialne obrambe takole postrojili

Po uspeli vaji in čiščenju orožja je bil pred novimi nalogami kratek odmor

Iz zasedanja strokovne komisije za revizijo standardov za tekstil

Strokovna komisija, ki jo je imenoval in sklical Jugoslovanski zavod za standardizacijo iz Beograda, je imel nalogo, da pripravi

predlog za revizijo standardov, ki se nanašajo na tkanine vseh vrst. Tako bi združili v en standard naslednje obstoječe standarde:

JUS F.CO.011 Volnene tkanine

JUS F.CO.021 Bombažne tkanine

JUS F.CO.031 Konopljene tkanine

JUS F.CO.040 Jutaste, razen tehniških tkanin

JUS F.CO.061 iz celuloznih vlaken

JUS F.CO.080 iz 100 % viskoznega rajona, za trgovino

JUS F.CO.081 iz 100 % viskoznega rajona, za konfekcijo

JUS F.CO.082 iz 100 % viskoznega rajona, za podlogo za konfekcijo

JUS F.CO.090 iz 100 % acetatnega rajona, za trgovino

JUS F.CO.091 iz 100 % acetatnega rajona, za konfekcijo

JUS F.CO.092 Podloge: taft, serž, atlas, osnova 100 % viskozni rajon, votek 100 % acetatni rajon.

Po predlogu bi nov standard pod oznako JUS F.CO.011 nosil naziv: Tekstilne tkanine za oblačilne proizvode, posteljnino in perilo za dom in opremo stanovanj. Komisijo za obdelavo predloga so sestavljali predstavniki vseh skupin iz jugoslovanske tekstilne industrije, pri čemer so bili iz Slovenije v komisiji predstavniki posteljnine, volnenih tkanin, zavese in svilenih tkanin in predstavnik komisije za napredke kakovosti. V uvodu so bile podane splošne teze novega predloga in pregled določil zgoraj omenjenih standardov. Razlike med posameznimi obstoječimi standardi niso tako velike, da ne bi bilo možno izdelati enotnih kriterijev, ki bi temeljili predvsem na določilih dovoljenih odstopanj, ne pa na določilih karakteristik izdelkov. Izhodišča so taka:

— širina: odstopanja do 100 cm od +1,5 do 1,8 % odstopanja nad 100 cm širine v vseh primerih 1,2 %

— teža oz. masa: od srednje vrednosti pošiljke od 3 do 6 %, posameznih kosov pa od 5 do 9 %;

— gostota: odstopanja v vseh primerih 5 % razen pri JUS F.CO.011;

— trdnost in razteznost: v vseh primerih od 5 do 6 %;

— skrčenje po kuhanju: različne metode in dokaj različna dovoljena skrčenja po kuhanju;

— obstojnosti obarvanja: v nekaterih primerih ni določil, v ostalih pa od min. 3 do 4—5 za razne vrste obstojnosti obarvanja;

— napake: v vseh primerih je potrebno napake označiti, da pa je I. kakovosti, je v največjih primerih na 30 m dovoljenih 5 napak;

— oznake na izdelkih: v vseh primerih enak princip t. j. po obstoječi uredbi.

Člani strokovne komisije so obdelali predlog standarda na katerega je bilo več pripomb in postavljenih novih formulacij. Nekatere pomembnejše vsebinske razlike bi predvsem bile: Naziv standarda se bistveno razširi in bi nosil naslednje ime: Tekstilni proizvodi ploskih tekstilij za široko potrošnjo in reprodukcijo.

Po posameznih točkah pa še:

1.1. Standard predpisuje splošne pogoje kakovosti tekstilnih izdelkov ploskih tekstilij ne oziraje se na njihov surovinski sestav.

1.2. Standard ne obsega le tistih proizvodov, za katere so že izdelani posebni standardi (skupno 7 standardov).

2.1.2. Bistveno se predrugači določilo o odstopanjih v širinah. Namesto dolžinskih enot se podajajo % in sicer za širine do 100 cm — 1,6 % (razen za pletene izdelke in burdurno tkane izdelke, kjer je odstopanje + — 3 %), za širine proizvodov nad 100 cm pa — 1,2 % (za pletene in burdurne pa + — 2 %). V primeru da potrošnik želi min. širino, potem navzdol ni tolerance.

2.3.1. Odvisno od namena so krajci različni. Določila o tem daje proizvajalec.

2.3.2. Proizvajalec je dolžan, da deklarira minimalno dolžino kosov (dovoljeno odstopanje + — 3 %, dovoljenih je tudi do 10 % dvodelnih kosov)

2.4.2. Dovoljeno odstopanje od deklariranih trdnosti je lahko največ — 5 % (razteznost pri trdnosti prav tako — tč. 2.5.2.).

2.6. Gostota tkanja, pletenja in enakomernost gostote.

2.6.1. Gostota je izražena s številom niti na enoto dolžine oz. številom vrst in zračnih stolpcov.

2.6.2. Dovoljeno odstopanje od gostote je + — 5 %, dovoljena pa je tudi kompenzacija med obema vrstama (osnova, votek, stolpci, vrste).

2.7. Dimenzijska stabilnost (skrčenje ali raztezek).

Vse točke (od 2.7.1. do 2.7.4) so bile bistveno spremenjene. Tekstilni izdelki se pri negi v vseh primerih ne skrčujejo, ampak lahko tudi raztezajo. V primerih, da so ta odstopanja v mejah med + — 1,5 % se smatra, da je proizvod dimenzijsko stabilen in se v takem primeru % skrčenja oz. raztezanja na etiketo ne piše. Postopek določanja skrčenja oz. raztezanja mora biti v skladu z določilom o negi, ki izhaja iz etikete. Odstotek skrčenja oz. razteška se navaja tisti, ki daje največjo deformacijo (npr. le za pranje, ne tudi za kemično čiščenje in likanje). Veliko je bilo govora o samih metodah, ki niso več v skladu s sedanjim načinom nege.

Gre predvsem za obstoječi standard JUS F.S2.020, ki predpisuje te metode:

— A... skrčenje pri likanju

— B... skrčenje pri pranju s kuhanjem

— C... skrčenje pri lahkem pranju pri 40 in 60° C

— D... skrčenje pri namakanju v topli vodi

— E... skrčenje pri namakanju v hladni vodi

— F... skrčenje pri kemičnem čiščenju.

Inž. Savić je prevzel obvezo, da izdela predlog revizije standarda s tem, da upošteva predvsem pranje v pralnih strojih.

2.8. Debelina proizvodov

Po predlogu naj bi podatek postal standarden. Proizvajalci se s tem nismo mogli strinjati in je zato formulirana debelina takole: proizvajalec podaja debelino le v primeru zahteve potrošnika. Črtan je bil tudi variacijski koeficient, ki je max. dovoljen za odstopanje debeline.

2.9. Obstojnost obarvanja.

Diskusija je bila izredno živahna, predlagane točke bo potrebno spremeniti. Bistveno za ta določila je: da bodo proizvodi razdeljeni v skupine: svetlo, srednje in temno obarvanje. Priložena tabela se razširi in sicer tako, da zajema poleg obstojnosti na pranje, znoj, kemično čiščenje, drgnjenje in dest. vodo še obstojnosti obarvanja na likanje in morsko vodo.

Tabela je zasnovana na 3 × 3 variantah t.j. barvah svetlih, srednjih in temnih v kombinacijah: barve visoke, srednje in zadovoljive obstojnosti. Ocene so različne, najnižja dovoljena obstoj-

nost obarvanja je pri mokrem drgnjenju pri zadovoljivih obstojnostih in sicer z oceno 2.

Komisija je sprejela sklep, da je predvsem pri metodah pranja potrebno napraviti revizijo (npr. JUS F.S3.030), ker metode niso več enake sedanjim negi. Inž. Savić je sprejel obvezo, da izdela predlog revizije.

Dovoljene so tudi nižje obstojnosti obarvanja, kot jih navaja tabela t.j. kartico: »barvna obstojnost je slabša«. Komisija se ni strinjala, da bi na izdelke pisali stopnje barvnih obstojnosti v primerih, da so te nad stopnjo »zadovoljiv«.

2.3.9. Posamezni kosi morajo biti egalno barvani.

2.10. Stopnja refleksije svetlobe — belina proizvodov. Nismo se mogli strinjati s predlogom, da bi v bodoče podajali tudi refleksije t.j. stopnjo beline. Določevanje te karakteristike je vezano na večja finančna sredstva (kolorimeter) in je zato formuliran ta del takole:

»Belina proizvodov mora biti enakomerna«.

2.11. Surovinski sestav v % določa proizvajalec.

2.11.2. Dovoljena odstopanja so po predlogu komisije naslednja:

● + — 3 % za proizvode, ki ne vsebujejo regeneratov razen za mešanice, ki vsebujejo poleg naravnih celuloznih tudi regenerirana celuloz-

na vlakna. Tu je dovoljen odstotek + — 4 %.

● + — 3 oz 4 % in še 1,5 odst. na vsakih 10 % uporabljenih regeneriranih vlaken s tem, da je najvišji skupni odstotek odstopanj največ 12 odst.; to velja za proizvode, ki vsebujejo tudi regenerat

2.12.3. Proizvodi iz takih vlaken lahko vsebujejo nad 1,5 % maščob. Odstotek določa proizvajalec (za česane preje je ta max. 1 %).

2.14.1. Obtežitev izdelkov je dovoljena ne le za izboljšanje uporabnih vrednosti (prvotni osnutek), ampak tudi v primeru, da se z obtežitvijo doseže izboljšanje karakterja proizvodov (zelo pomembno določilo, ker bi sicer ne bila dovoljena vrsta apretur).

2.14.2. Uporaba različnih sredstev za prikrivanje napak ni dovoljena.

2.15. Napake v proizvodih.

Pri tej točki in podtočkah je prišlo do žolčnih razprav. Končno je bil sprejet osnovni koncept in sicer: Napaka je mesto na proizvodu, ki zmanjšuje uporabno vrednost izdelka oz. ki zmanjšuje vrednost v nadaljnji predelavi. Poprečno na vsakih 30 m so dovoljene največ 4 napake. Napake morajo biti označene, nismo pa se sporazumeli za enotno višino odbitne bonifikacije.

Predlog je bil za enotno 5 cm bonifikacijo. Na kosih se označi neto metraža in dolžina napake. J. Z.

Zgradba in delovanje računalnika

(Nadaljevanje iz 9. številke)

Računalnik je sklop mehanskih, električnih in elektronskih elementov. Vse kar vidimo, oziroma lahko otipljemo pri računalniku se imenuje hardware. Da pa nam bo računalnik sploh služil, mora imeti še svoj software, to je del, ki ga ni možno videti in tudi ne otipati, ki ga sestavljajo, krmilni, rutinski in porabnikovi programi.

Glede na funkcije, ki jih posamezne hardwar-ske komponente opravljajo, delimo računalnik na centralni del (CPU) in periferni del. Centralni del izvršuje numerične in nenumerične operacije s podatki, shranjuje neposredno uporabljene podatke kakor tudi rezultate ter skrbi za pravilen vrstni red izvrševanja operacij in delovanje perifernih enot. CPU je sestavljen iz treh pomembnejših delov

— krmilne enote,

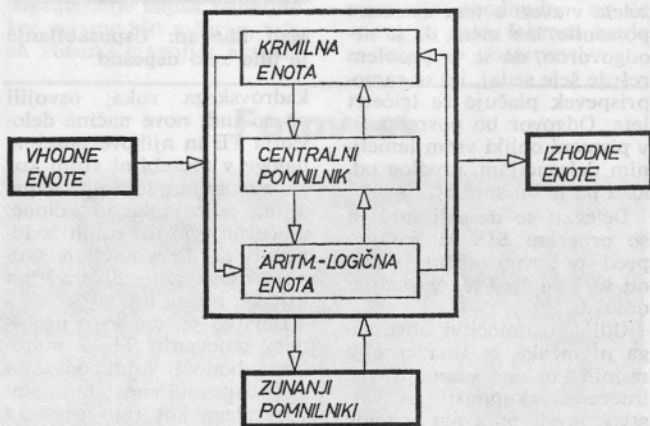
— aritmetično-logične enote,

— centralnega pomnilnika.

Naloga krmilne enote je upravljanje operacij celotnega računalniškega sistema. Določa katera instrukcija programa mora biti v danem trenutku izvršena, jo poziva, razčleni in ugotovi, kaj morajo posamezni deli računalnika v skladu s podano zahtevo izvršiti.

Aritmetično-logična enota služi za izvrševanje osnovnih aritmetičnih operacij seštevanja, odštevanja, množenja in deljenja ter za izvrševanje logičnih in primerjalnih ope-

prirejeno adresu, ki enolično določa njeno mesto v pomnilniku. Iz vsake take adresabilne celice se da prečitati ali pa vpisati informacija, ne da bi bila s tem motena ka-

racij kot so negacija, konjunkcija, disjunkcija, primerjava dveh vrednosti po velikosti itd. ... Vse aritmetične operacije v računalniku temelje na Boolovi algebri in na binarnem številskem sistemu. Osnovna aritmetična operacija je seštevanje na katero se zreducirajo preostale tri računске operacije.

Centralni pomnilnik shranjuje v svoje številne pomnilne celice podatke in programske instrukcije v binarni obliki. Vsaka celica je samostojni pomnilni element s

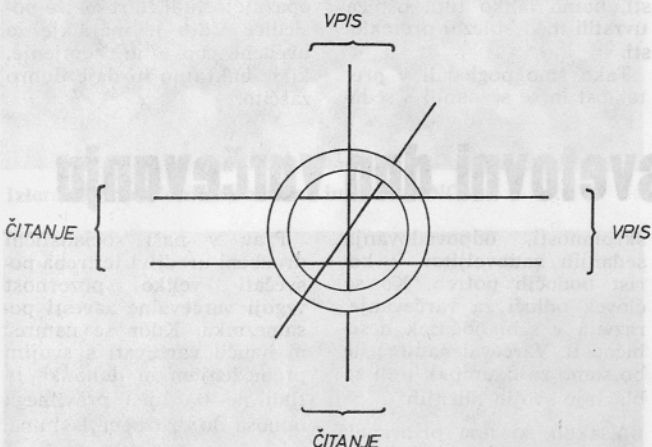
terakoli sosednja celica. Pomnilna celica z najnižjo adresno imena 0, najvišja adresa v pomnilniku pa je odvisna od velikosti računalnika. Pomnilnik majhnih računalnikov so sestavljeni iz nekaj tisoč, veliki pa iz nekaj milijonov pomnilnih celic. Zgrajeni so modularno. Velikost računalnika se torej meri po številu adresabilnih celic in ne po velikosti hardware. Pomnilne celice centralnega pomnilnika so sestavljene iz feritnih jedrc (CORE MEMORY), ki jih je

možno elektromagnetno polarizirati in so kot taka uporabna kot osnovni nosilci elementov informacije. Vse informacije v računalniku so izražene v binarni obliki. Vsak element informacije — bit ima lahko dve vrednosti in sicer 0 ali 1, ki se lahko predstavita s polarizacijo feritnega jedra v eni ali drugi smeri (deluje na principu histerezne zanke).

Bit je torej flip — flop ali bistabilen element, ki se lahko nahaja v dveh stanjih (da, ne; je, ni). Pomnilna celica pa je sestavljena iz toliko feritnih jedrc, kolikor vsebuje binarnih pozicij. Glede na to delimo računalnike na byt in besedno orientirane.

terji, sistemski printer, konsolni printer, luknjani papirnega traku in luknjanih kartic, ekranski prikazovalci, ploterji, akustično pokazne ali audio-response naprave.

Vrstični tiskalnik iz centralnega dela prihajajoče informacije izpiše v tiskani obliki. Znake tiska na papir z mehničnimi udarci, lahko pa tudi z elektrokemičnimi reakcijami. Dolžina vrstice je različna in znaša od 80 do 160 znakov. Hitrost, ki je tudi merilo sposobnosti printerja in je od nekaj sto do 2200 vrstic na minuto pri mehanskih, pri elektrokemičnih pa nekaj desetisoč vrstic na minuto vendar je izpis težje čitljiv.

Periferni del računalnika je komunikacijska vez med centralnim računalnikom in zunanjim svetom. Omogoča komuniciranje s CPU med izvajanjem programa, čitanje podatkov, izpisovanje informacij ter shranjevanje podatkov v zunanjih pomnilnih medijih. Deli se na:

- vhodne,
- izhodne in
- zunanje pomnilne enote.

Vhodne enote sprejemajo podatke in programske instrukcije, ki so pripravljene v takšni obliki, da jih računalnik lahko sprejme. Vhodne enote so: tastatura pri key-board orientiranih računalnikih, čitalec luknjanih kartic, čitalec papirnega traku, optični in magnetni čitalec, naprave za daljinski prenos podatkov in ekran (display) s svetlobnim peresom. Osnovno in najpomembnejše sredstvo za prenos podatkov v računalnik je luknjana kartica. Na njej so informacije zabeležene v obliki luknjic. Kartice so običajno 80-kolonске, kar pomeni, da se da na vsako zapisati 80 znakov. Sistem, ki čita kombinacije luknjic, deluje bodisi po elektromehanskem ali po fotoelektričnem principu. V prvem primeru otipavajo kartico ščetke, v drugem pa svetlobni žarki, ki padajo na foto-celice. Maksimalne hitrosti čitanja so odvisne od konstrukcije čitalnikov in gredo od 10 do preko 1000 kartic na minuto, kar je tudi merilo sposobnosti perifernih enot.

Izhodne enote prenašajo informacije iz centralnega pomnilnika na izhodne medije v čitljivi obliki oziroma obliki, ki jo lahko vhodne enote uporabijo kot vhodne informacije. Najpogostejše so vrstični tiskalniki ali prin-

Zunanje pomnilne enote ali ekstreni pomnilniki shranjujejo velike množine podatkov v trajni obliki v zunanjih pomnilnih medijih.

Tako shranjene informacije je vsak trenutek možno prečitati ali prepisati. Pomnilniki so lahko prenosni in jih med posameznimi obdelavami shranjujemo v arhivih (magnetni trakovi, diskete in diski) ali pa so neprenosni in trajno priključeni na sistem (magnetni bobni).

To so enote magnetnih trakov, enote kasetnih magnetnih trakov, magnetnih disket in diskov, magnetnih bobnov ter naprave za zapisovanje na magnetne-konto kartice. Danes se največ uporabljajo kot zunanji pomnilniki magnetni diski, ki imajo kapaciteto od 7.250.000 do 58.340.000 bytov.

Podan opis prikazuje na najbolj enostaven način zgradbo in delovanje računalnika. Vse opisane elektronske in mehanske enote pa izvršujejo svojo funkcijo, katera jim je predpisana s programom. Program, ki je pravzaprav skupek navodil, napisanih v računalniku dosegljivi obliki, jim do največje podrobnosti predpisuje vsak potreben korak. Pri tem skrbi krmilna enota, da se zaporedje instrukcij odvija po predvidenem vrstnem redu ter kontrolira harmoničnost izvajanja. Podrobnejše proučevanje funkcij posameznih elementov računalnika nam pokaže njihovo ozko začitane naloge in omejene sposobnosti. Zato so le kot sistem sposobni opravljati zahtevne naloge, ne nudijo pa, zaradi vse bolj zapletene elektronike, ki sama sebi ni več kos, zahtevane udobnosti, enostavnosti in učinkovitosti pri delu. Reši-

tev je ustrezen operacijski sistem, ki je prevzel funkcijo organizacije delovanja računalnika. Operacijski sistem je velika zbirka krmilnih in delovnih programov, ki so stalno shranjeni v računalniku. Je torej neviden, vendar izredno pomemben del računalnika. Pri tem se vsiljuje primerjava računalnika s človeškim organizmom. Električne, elektronske in mehan-

ske elemente, torej elemente, ki so otipljivi (hardware), lahko primerjamo z materialnim delom človeškega telesa.

Operacijski sistem, ki je v nematerialni obliki shranjen v obliki programov v računalniku pa se imenuje tudi programska oprema »software) in je primerljiv s človekovo duševnostjo. Tako kot ta usmerja delo celotne-

ga organizma, tako tudi operacijski sistem nadzoruje delo celotnega računalniškega kompleksa. Ob tem pa velja ponovno poudariti, da človek lahko samostojno misli in odloča, računalnik pa lahko le z izredno natančnostjo in hitrostjo sledi programskim instrukcijam, ki mu jih je predpisal človek.

M. B.

(Nadaljevanje sledi)

Ročni gasilni aparat za gašenje z ogljikovim dioksidom — CO₂

Ročni gasilni aparati na CO₂ so nameščeni v vseh obratih in še nekaterih delovnih prostorih. Namenjeni so za gašenje začetnih požarov električnih naprav pod napetostjo, za gašenje telefonskih, radijskih in televizijskih naprav, zdravil, raznih dragocenosti in prehrabnih proizvodov. Uspešni so tudi za gašenje manjših količin

Kako gasimo z ročnim gasilnim aparatom na CO₂?

Ogljikov dioksid ima dušilni učinek. Samo gašenje je zelo enostavno. Ko aktiviramo aparat, se iz jeklenke pokadi bela meglica majhnih kristalov zmrznjene ogljikove kisline. Vsa ostala vsebina pa je neviden plin ogljikovega dioksida, ki ima odločilni dušilni učinek na gorečo površino, nima pa ohlajevalnega učinka. Ko plin spustimo v prostor, se normalno širi kot vsak drug plin, pri tem pa zmanjšuje odstotek kisika v prostoru. Gašenje z ogljikovim dioksidom je v zaprtem prostoru bolj učinkovito kot na prostem, ker so zunaj drugačne atmosferske razmere predvsem zaradi vetra, ki je vedno prisoten in piha z manjšo ali večjo močjo v določeno smer. Kadar gasimo na prostem, moramo curek usmeriti po vetru in čim bližje požaru. Pri gašenju v zaprtem prostoru lahko nastane nevarnost za tiste, ki požar gasijo, kajti prevelika koncentracija dioksida je namreč nevarna za dihalne organe, če je v prostoru več kot 8–10% ogljikovega dioksida. Zato moramo pri gašenju v manjših zaprtih pro-

Kadar gasimo v zaprtem prostoru, moramo ročni gasilni aparat na CO₂ prinesiti v neposredno bližino ognja in to na tisto stran, ki je najbolj vidna in ne zakriva pogleda zaradi dima ter seveda, kjer je lažji dostop zaradi vročine. Tedaj aparat aktiviramo, to pa je lahko različno, kar je odvisno od tehnične izvedbe sprožilnega mehanizma. Še preden začnemo gasiti, je treba odstraniti varnostno sponko.

Gasimo iz neposredne bližine in od začetka ognja proti sredini v cik-cak črti. Gašenje trdih snovi z ogljikovim dioksidom ne bo posebno uspešno, ker se je žerjavica zajedla v gorečo površino, ki jo je zato treba gasiti še z vodo. Kadar gasimo požar s prevozno baterijo CO₂ z dvema jeklenkama, moramo paziti, da bomo izpraznjeno jeklenko zaprli pravočasno in to že prej, preden bomo odprli drugo jeklenko. To velja za vse jeklenke brez vgrajene povratnega ventila, ki naj prepreči vdor CO₂ v prazno jeklenko.

Nekatere pomanjkljivosti, ki jih povzročajo gašenje s CO₂ (da zmrzuje, da se razkrajajo pri visokih temperaturah), je izpopolnil novejši aparat na HALON. Gasi z dušenjem, ne zmrzuje, ni škodljiv za dihalne organe, se ne razkrajajo pri visokih temperaturah. Namenjen za gašenje fine tehnike — računalnikov, telefonskih naprav oz. central, TV in radijskih postaj. Najpogostejše se montira v rafinerijah nafte in obratih usnjarske in tekstilne industrije.

Fehret Čehić

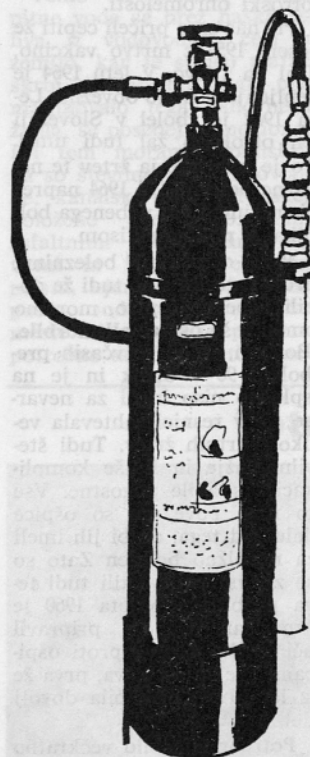
domstiče

Cesta je vedno boljša od gostilne. — Cervantes

Kjer je volja, je tudi pot. — Angleški pregovor

Za vsakogar od nas obstaja samo ena pot; lahko jo je najti, a težko zadržati. — Jaloux

Sklepaj prijateljstva le tokrat, ko jih ne potrebuješ. Ameriški črnci

storih uporabiti izolirne dihalne aparate, če pa le-teh nimamo pa vsaj cevne maske z dolgim cevovodom.

Svetovni dan zdravja 1977

(Gradivo, ki so ga pripravili strokovnjaki klinične bolnice za pediatrijo in drugi naši strokovnjaki)

Difterija ali davica je bolezen, za katero lahko rečemo, da je še pred 40 leti vlivala grozo vsem materam. V Jugoslaviji je v letih 1930—1940 zbolelo za davico 99.272 otrok in 10.281 jih je umrlo. Od Bahrinovega odkritja prvega cepiva zoper davico, leta 1913 (toksin — antitoksin) in Ramonovega odkritja anatoksinna leta 1927 je moralo preteči še dobrega pol stoletja, da so se pokazali vidni rezultati cepljenja. Pri nas smo cepili zoper davico že pred vojno in tudi po letu 1945, vendar smo šele po letu 1949 opazili občutnejši padec obolenosti. Tedaj je v Sloveniji letno število zbolelo 1034 otrok in 48 jih je umrlo. Naslednje leto je bilo bolnih le še 524 in umrlih 15 otrok. Obolenost je padala in 1959. leta je bilo samo 159 bolnih in 9 umrlih. Od leta 1960, ko je bilo uvedeno obvezno cepljenje s kombinirano vakcino proti davici, tetanusu in oslovskemu kašlju (Di-Te-Per), pa je število bolnih hitro padalo. Od 68 v letu 1960 na 2 primera v letu 1965. Potem smo ugotovili le še po en primer ali pa tudi nobene. Od leta 1970 nismo imeli v Sloveniji nobenega dokazanega primera davice več. Že od leta 1964 naprej pa nobene smrti za davico! To je prav gotovo resnično velik uspeh in še eno potrdilo kako koristna je dobra vakcina.

Podobno lahko rečemo tudi za cepljenje proti oslovskemu kašlju ali pertusisu, čeprav kot bolezen manj dramatičen od davice, žal ni bil nič dosti manj nevaren. Od leta 1924—1934 je v Jugoslaviji umrlo za oslovskim kašljem 78.000 otrok. V poznejšem obdobju je bilo stanje sicer nekoliko boljše (od leta 1955—1959 je v SFRJ umrlo le 1000 otrok), vendar sta se obolenost in smrtnost zmanjšali šele po uvedbi obveznega cepljenja leta 1960. Obolenost je tedaj padala (v Sloveniji) od 6120 primerov v letu 1959 na 1961 v letu 1960. Smrtnih primerov je bilo 1959. leta 16, leta 1960 pa 2.

Nato je obolenost močno padala in v letu 1970 smo imeli le 290 bolnikov in nobenega umrlega. To število je nato ostalo približno enako vseskozi s tem, da nekoliko niha navzgor in leta 1975 doseže 137 primerov bolezni, leta 1976 pa 144. Ves ta čas pa noben otrok ni več umrl zaradi oslovskega kašlja, ki je v dobi pred cepljenjem tako zelo ogrožal zdravje in življenje otrok. Ker smo omenili kombinirano cepivo Di-Te-Per, moramo omeniti še tisto komponentno cepivo proti tetanusu ali mrtvičnemu krču. To sicer ni nalezljiva bolezen, vendar pa jo povzročajo klice, ki pridejo v organizem pri različnih poškodbah. Bolezen je zelo huda in smrtnost je, razen v Sloveniji, okoli 40 % Ker so otroci

veliko izpostavljeni različnim poškodbam, za okužbo pa zadošča že majhna onesnažena rana na cesti ali na polju, je cepljenje velikega pomena, saj zanesljivo varuje otroke.

Omeniti moramo še cepljenje proti tuberkulozi s cepivom BCG (besežiranje). S tem cepivom cepimo otroke že ob rojstvu ter cepljenje kasneje še ponovimo. Uspešnost cepljenja je poleg drugih dejavnikov pripomogla k temu, da danes tuberkuloza pri nas ni več poseben problem.

Proti virusnim boleznim (razen proti kozam) dolgo časa nismo imeli nobene zaščite. Zato je odkritje cepiva proti otroški ohromelosti ali poliomyelitisu prineslo ne samo napredek na področju vakcin, ampak je privedlo do tega, da otroška ohromelost ni več bolezen groze in gorja. Bolezen, ki je verjetno razsajala že pred 3000 leti, se je pojavljala posamezno ali v manjših ali v večjih epidemijah. Najhujša je bila leta 1916 v ZDA, ko je zbolelo 40.000 ljudi. Samo v mestu New Yorku je takrat zbolelo 9.063 ljudi in jih 2.308 umrlo. Veliko število jih je ostalo za vse življenje invalidnih. Pri nas otroška ohromelost pred vojno ni bila pogosten pojav, po drugi svetovni vojni pa je število obolelih naraščalo. Od leta 1930—1940 je v Jugoslaviji zbolelo 727 oseb, od 1950—1960 pa 6339. V Sloveniji smo imeli zadnje veliko epidemijo leta 1956 in 1957, ko je zbolelo 384 ljudi (umrlo jih je 32), predvsem otrok. Leta 1954 je prišla v uporabo mrtva (inaktivirana) vakcina proti poliomyelitisu, ki jo je odkril Američan J. Salk, leta 1957 pa je bila pripravljena živa (anetuirana) vakcina znanstvenika Sabina. Svet se je s cepljenjem začel boriti proti otroški ohromelosti.

Pri nas smo pričeli cepiti že jeseni 1957 z mrtvo vakcino, 1961 pa z živo. V letu 1964 je cepljenje postalo obvezno. Leta 1962 je zbolel v Sloveniji en otrok in žal tudi umrl. To je bila zadnja žrtev te nevarne bolezni. Od 1964 naprej nismo imeli več nobenega bolnika s poliomyelitisom.

Med otroškimi boleznimi, proti katerim smo tudi že dobili uspešno cepivo, moramo omeniti še ošpice ali morbile. Bolezen, ki jo je včasih prebolelo 90 % otrok in je na splošno niso imeli za nevarno, je v resnici zahtevala veliko smrtnih žrtev. Tudi številne lažje in hujše komplikacije so bile pogostne. Vse to nam pove, da so ošpice daleč od tega, da bi jih imeli za nedolžno bolezen. Zato so se znanstveniki lotili tudi tega problema in leta 1960 je Američan Edners pripravil učinkovito cepivo proti ošpicam. Prejšnja cepiva, prva že iz leta 1954, niso bila dovolj dobra.

Potrebno je bilo večkratno cepljenje, zaščita je trajala le 3 leta. Sedanjé cepivo spada med živa cepiva in je zelo učinkovito. Zaščita je precej dolga, vendar bo najbrž tudi

pri tem cepljenju potrebno po določenem času preiti na ponovno cepljenje. Čeprav smo dejali, da je cepivo proti ošpicam zelo dobro, pa z uspehom cepljenja še ne moremo biti povsem zadovoljni. Pri nas smo začeli cepiti leta 1969, ko smo zabeležili še 5963 primerov bolezni in 5 smrti.

Leta 1970 je obolenost padla na 844, a se je naslednje leto zopet dvignila na 2187 primerov. To nihanje je ostalo in čeprav nikoli več nismo dosegli števila bolnikov iz leta 1967 (6879 primerov), s sedanjim stanjem ne moremo biti zadovoljni. Saj je leta 1976 zbolelo zopet 4279 otrok, mladine in tudi nekaj odraslih. Zakaj je to tako, imamo nekaj dobrih razlag.

Predvsem je vakcina proti ošpicam zelo občutljiva. Če je ne hranimo pri določeni tem-

peraturi (+ 4° C), hitro zgubi svojo učinkovitost. Drug razlog je ta, da bi morali zaradi velike kužnosti virusa ošpice precepiti vsaj 95 % ogrožene populacije (otrok), če bi hoteli uspešno znižati obolenost. Seveda pa tolikšnega odstotka pri cepljenju ni tako lahko doseči. Povprečno je bilo leta 1975 cepljenih v Sloveniji 75 % obveznikov. To število je žal dosti pod predpisano mejo, res pa je, da se v posameznih območjih giblje odstotek v višjih mejah, med 92—96 %, povprečje pa kvirajo tisti kraji, z nizko precepjenostjo, ki je dosegla celo število 56 %! Ko bomo odpravili te in še nekatere morda bolj tehnične pomanjkljivosti, bomo lahko tudi ošpice uvrstili med bolezni preteklosti.

Tako smo pogledali v preteklost in se seznanili s seda-

njostjo, kar zadeva zaščito pred nekaterimi nalezljivimi boleznimi, predvsem tiste, ki ogrožajo otroke. Kaj pa prihodnost! Najbrž bomo kaj kmalu cepili naše malčke tudi proti mumpsu ali parotitisu. Bolezen je zelo razširjena, leta 1974 je v Sloveniji zbolelo 6.972 otrok, 1975 je bilo bolnih 10.194, v letu 1976 pa 5.248. Bolezen je pravzaprav blage narave, vsaj bila je, v zadnjih letih pa vidimo, da se v več kot 60 % pridruži posledica mumpsa komplikacija meningitis, ko virus napade možganske opne. Ta meningitis je na srečo brez posledic in ga otroci zlahka prebole. Vendar se bolezen s tem podaljša in nekateri avtorji opazujejo tudi že resnejše posledice. Zato je marsikje že uvedeno obvezno cepljenje, ki je enkratno in daje dobro zaščito.

31. oktober svetovni dan varčevanja

Z uvedbo denarja se je naravna oblika varčevanja spremenila v denarno. S tem pa so za varčevanje nastopile široke možnosti. Ko se je denar uveljavil kot plačilno sredstvo, so se pojavile tudi prve ideje o potrebi varčevanja, pa tudi zamisel o ustanavljanju specializiranih ustanov za zbiranje prihrankov.

Hranilniška misel sega daleč nazaj v preteklost, saj je že pred več kot 360 leti Francoz Huegas Delestre nakazal potrebo po organiziranem varčevanju prebivalstva. Leta 1778 so v Hamburgu ustanovili splošno preskrbovalno ustanovo, ki je v svojih pravih poudarila, da je »ustanovljena za dobro marljivih oseb obeh spolov, kajti tudi majhni prihranki v hudih časih veliko pomenijo, z nekaj obrestmi pa še več. S svojo marljivostjo in varčnostjo naj tako koristijo sebi in državi...«.

Ob koncu 19. stoletja so hranilnice različnih dežel začele navezovati medsebojne poslovne stike. Leta 1924 pa so v Milanu ustanovili mednarodni inštitut za varčevanje. Takrat so sklenile:

»31. oktober naj bo vsako leto praznik varčevanja po vsem svetu, da bi se z ustno in pisano besedo širila načela in ideje varčnosti.«

Zgodovinsko dejstvo je, da se z delom ustvarja vrednost in da se z varčevanjem ustvarjena vrednost čuva in pomnožuje. To pomeni, da je bogastvo posamezne gospodarske celice, vsega naroda in vsega človeštva posredno ustvarilo varčevanje, zato ni slučaj, da posvečajo veliko pozornost varčevanju že v kapitalističnih državah, posebno pa še v državah s socialistično družbeno ureditvijo.

Varčevanje razvija pri človeku občutek zmernosti in ga usmerja na bolj urejeno življenje. Vsak varčevalec je nasprotnik razsipništva in se ne zadolžuje lahkomišelnosti. Varčevanje uči človeka

skromnosti, odpovedovanja sedanjih zadovoljitev v korist bodočih potreb. Ko se človek odloči za varčevanje, razvija v sebi občutek nesebičnosti. Varčeval namreč ne bo samo zase, ampak tudi za blaginjo svojih bližnjih.

Vsakdo, ki ima prihranek na hranilni knjižici občuti določeno neodvisnost, samostojnost, samozavest, občuti določeno varnost v življenju in delu ter brezskrbno gleda v bodočnost.

Z vidika družbene skupnosti varčevanje dopolnjuje družbeno akumulacijo, ker se preko bančnega sistema ponovno vrača v gospodarstvo, doprinaša razvijanju proizvodnih sil, pospeševanju proizvodnih procesov in ustvarjanju pogojev za materialni in kulturni napredek družbe.

Prav v naši socialistični družbeni ureditvi je treba posvečati veliko pozornost vzgoji varčevalne zavesti posameznika. Kdor se namreč ni naučil varčevati s svojim premoženjem in dohodki, ta tudi ne bo imel pravičnega odnosa do družbene lastnine.

Mednarodni inštitut za varčevanje je ob svoji ustanovitvi 1924 objavil naslednji razglas:

Delo in varčevanje sta najmočnejša dejavnika na poti k blaginji, napredku in dostojanstvu vsakega posameznika.

Varčevanje naj resnično postane navada, potreba in vrlina vsakega člana naše družbene skupnosti.

Združenje poslovnih bank in hranilnic SRS

Gasilci v Kumrovcu

Naši gasilci so za svoje članke organizirali 15. oktobra izlet v Kumrovec — rojstno vas tovariša Tita. S tovarniškim avtobusom se je odpravilo na pot 29 udeležencev.

Program izleta je bil dobro pripravljen, kar se je odražalo tekom celega dneva, saj so vsi prisotni videli marsikaj zanimivega in poučnega, poleg tega pa je bilo poskrbljeno tudi za prehrano v po-

Rojstna hiša tovariša Tita

Izletniki pred domom mladine in borcev NOV

Spomenik Matiji Gubcu ima vedno dosti obiskovalcev

Kaj delajo

Namenili smo se, da vam predstavimo institut »Jožef Stefan« iz Ljubljane, toda ne kot kolektiv, ki v svoj delokrog vključuje 100 doktorjev znanosti, več kot 150 magistrstrov in diplomiranih inženirjev ter 80 tehnikov. Naš namen je predstaviti predvsem delo, ki ga že dobrih 25 let opravlja ta inštitut. Ni dvoma, da ima prav omenjeni inštitut pomembno vlogo pri razvoju znanosti, gospodarstva in kulture v naši ožji in širši domovini.

Avtomatska postaja za nadziranje okolja je rezultat večletnega usmerjanja dela na IJS (institut Jožef Stefan) v zvezi z varovanjem okolja. Ta naprava nadzoruje okolje in neprekinjeno javlja, kaj se dogaja s človekovim življenjskim okoljem. Postajo, ki jo je mogoče za različne potrebe različno dopolnjevati, vodi mikroročunalnik. Postaja omogoča delovnim organizacijam kot raziskovalcem zbrati številne hidrometeorološke podatke, o kvaliteti vode in zraka, ki jih je mo-

goče uporabljati bodisi pri ukrepih za varovanje okolja ali kot del podatkov pred pričetkom izgradnje kakega novega objekta. Posebej je treba poudariti, da zaradi vgrajene elektronike lahko ta postaja sproti obdeluje vse sprejete podatke in jih posreduje dalje.

Predelava odpadkov. Z enako zavzetostjo kot pri uvajanju metod za kontrolo in izdelavo prototipov aparatov za nadzor okolja se sodelavci inštituta lotevajo tudi problemov v zvezi z odpadnimi snovmi, ki nastajajo v kemijski in drugih industrijskih panogah.

Problem nastajanja tehnološke odplake rešujejo na ta način, da skušajo najti ustrezne postopke, s katerimi bi odplake očistili do take mere, da bi lahko dobljeno očiščeno vodo lahko ponovno uporabili v delovnem procesu.

Niso pa redki primeri, ko je mogoče nadležne tekoče odpadke z ustreznimi postopki predelati v koristne snovi.

sameznih krajih, kjer je bil predviden daljši postanek.

V Kumrovec je avtobus z izletniki prispel okrog 12. ure, nakar je sledil ogled Titove rojstne hiše. Tu je bilo treba malo počakati, kajti obiskovalcev je bilo izredno veliko, toda ta čas so naši fantje in dekleta izkoristili za fotografiranje. Za mnoge, ki so bili v Kumrovcu prvič, je bil ogled hiše, v kateri se je rodil naš predsednik, enkratno doživetje, ki bo vsem ostal v trajnem spominu. Po ogledu in kosilu se je skupina odpravila na ogled veličastnega Doma mladine in borcev NOV in si tam v posebni dvorani ogledala projekcijo dia pozitivov o gradnji spominskega doma ter film o predsedniku Titu. Sledil je odhod v Stubice, kjer so se najprej ustavili ob spomeniku Matije Gubca in nato odšli še v muzej.

Iz Gornjih Stubic so se vrnili nazaj do Stubiških toplic, kjer je večina izkoristila priložnost in odšla na kopanje v 38° C toplo vodo v dveh bazenih, drugi pa so poiskali zabavo v bližnjem kegljišču. Večarilo se je že, ko se je avtobus odpravil dalje proti Zagrebu in od tod v Novo mesto, kjer je bila med potjo domov v lokalu gostinske šole pripravljena okusna večerja.

Tako je skupina sodelavcev že razvila postopek za predelavo odpadne žveplove kisline, ki jo samo v Sloveniji nastaja okrog 20.000 ton letno, v amonijev sulfat. S tem je dana možnost, da se namesto 100.000 ton nevalizacijskega blata, ki je že sam po sebi nadležen odpadnik, proizvede letno 26.000 ton amonijevega sulfata. Prav ta kemikalija pa je pomembna sestavina umetnih gnojil in jo moramo danes še pretežno uvažati.

Biokemija in odpadki

V zadnjih letih postaja za gospodarstvo, zlasti za prehrambeno in farmacevtsko industrijo, vedno bolj zanimivo raziskovanje proteinov, encimov in drugih bioloških aktivnih snovi.

Navajamo samo en primer, ki pa zgovorno priča o koristnosti biokemije.

Precejšen del naših klavnice še vedno spušča v kanale živalsko kri. Tako, ne samo, da kvarijo vode, ampak dobesedno mečejo vanjo denar. V krvi je namreč več kot 100 različnih sestavin, ki so pomembne zlasti v farmacevtski industriji in drugod. Npr. za 10 kg hemoglobina potrebujemo približno 100 litrov krvi. Cena krvi se giblje med 1 do 2 dinarja, 1 kg hemoglobina, ki ga je mogoče proizvesti razmeroma z enostavnimi postopki pa stane 38.000 dinarjev. Če hemoglobin očistimo še naprej, se cene podeseterijo. S podobnimi razmerji v cenah računamo tudi druge npr. pri plazmi, ki se lahko neposredno uporabi kot izredno bogat dodatek proteinov živalski ali človeški prehrani ali pa v zdravilstvu.

Izotopi niso nevarni

Radioaktivni izotopi postajajo dragocen pripomoček v

Cakanje na vrsto za ogled Titove rojstne hiše so gasilci izkoristili tudi za fotografiranje

strokovnjakovih rokah. Odkar deluje na inštitutu reaktor TRIGA Mark II, ki proizvaja radioaktivne izotope, lahko v domovini zadostimo vse večjemu povpraševanju po njih.

Radioaktivne izotope, ki jih je treba skoraj redno izdelati umetno, sevajo gama žarke, te pa je mogoče skoraj vedno in na vsakem mestu meriti. Prav to dragoceno lastnost, namreč, da se sami izdajajo pa s pridom lahko izkoriščamo na številnih področjih.

Vemo na primer, koliko pitne vode se brez haska izliva iz vodovodnih cevi v zemljo, kar je spriči trajne skrbi, da nam bo kmalu primanjkovalo tega osnovnega živila, še posebej pomembno. Pri tem moramo pomisliti, da so številne cevi (vodovodne, kanalske ali telefonske) položene pod betonskimi, asfaltnimi ali kamnitimi tlemi in jih je treba na mestu, kjer domnevamo, da pušča voda razkopati. Če mesto ni pravo, je pogosto potrebno uničiti desetine me-

trov tal, vse dotlej, dokler napaka ni odkrita. Če se pod določnim pritiskom uvede v cev radioaktivni izotop, se pri kraju puščanja razlije tudi ta. Tu pa tekočino, ki seva, odkrije merilni aparat in z njo vred počeno mesto na cevi.

Metoda je zelo natančna. Snovi, ki so radioaktivne, so nenevarne, zlasti v rokah strokovnjaka. Izotopi, ki jih uporabljamo v take namene, lahko razpadejo že v zelo kratkem času in postanejo povsem nenevarni. Radioaktivni kriptom razpade v prvobitno obliko že v dobrih štirih urah, fluor v 110 minutah, brom v 36 urah itd.

V zadnjem desetletju radioaktivne izotope vedno več uporabljamo tudi v medicini. Radioaktivni izotop fluora npr. pomaga zdravnikom — onkologom pri odkrivanju rakastih pa tudi pri drugih kostnih obolenjih. Za preiskave pljuč se uporablja radioaktivni kriptom. Oba ta radioaktivna izotopa redno proizvajajo v reaktorju TRIGA Mark II.

Fotovest

Razgovora o problematiki stanovanjske politike za mlade iz TOZD Konfekcija so se udeležile le tri mladinke ...

Alarm nas je pozval

V nedeljo, dne 23. 10. 1977 ob 10.00 je Tržičane in okoličane zavijajoči znak siren opozoril, da se na območju naše občine dogaja nekaj nevsakdanjega.

V resnici je bil to dogovorjen znak za pričetek združene vaje enot civilne zaščite nekaterih krajevnih skupnosti in delovnih organizacij.

Alarmnemu znaku »NE-VARNOST IZ ZRAKA« so sledile eksplozije, ki so »močno poškodovale stolpnice v samem središču mesta ter povzročile požar na blokih nad avtobusno postajo«.

V tem času so se na svojih mestih že zbrale enote civilne zaščite, za katere je bilo pričakovati, da bodo imele obilico dela.

Najprej je šla v akcijo enota radio-kemično biološke zaščite, ki je imela nalogo, da preveri, če ni morda sovražnik pri svojem napadu uporabil tudi kemičnega oziroma biološkega orožja. Ko so obvezniki te enote, opremljeni s kombinezoni in kemičnimi detektorji ugotovili, da s te plati sodelujočim ne preti nobena nevarnost, so o tem obvestili vodstvo vaje.

Člani enote za povezovanje, javljanje, obveščanje in alarmiranje so ugotovili, da je zračna nevarnost mimo.

V akcijo so šli člani tehnično reševalnih enot, gasilskih enot in enot prve medicinske pomoči. Tehnično reševalna enota je bila okrepljena s člani gorske reševalne službe.

Člani tehnično reševalne enote so s pomočjo za take akcije — izurjenih psov preiskali ruševine ter reševali »zasute« občane, gasilci so se

spoprijeli s požarom nad Cankarjevo cesto, članice prve medicinske pomoči pa so nudile prvo in najnujnejšo oskrbo ranjencem, nakar so jih odpemile v ustrezne zdravstvene ustanove.

Posebno nalogo v tej vaji so imeli člani gorske reševalne službe, ki so morali zaradi »poškodovanega dvigala in porušenih stopnic v stolpnici« reševati vse ponesrečence skozi okna oziroma blakonska vrata.

Iz šestega nadstropja so lažje poškodovane odstranili iz poškodovane stolpnice s pomočjo reševalne vreče, v osmo nadstropje se je reševalec povzpел s pomočjo marinerja ter se skupno s teže poškodovanim ponovno varno spusti na zemljo. Videli smo še prenos ranjenca na hrbtu reševalca ter spuste reševalcev s samega platoja stolpnice.

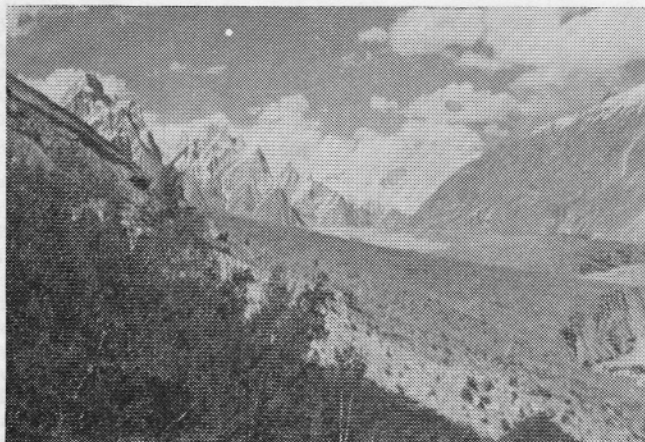
Vaja je nedvomno pokazala, da so naše enote sposobne vsklajeno nastopiti na ogroženem ali poškodovanem območju, videli smo, da so za svoje naloge tudi dokaj dobro opremljene.

In kaj je pri tej vaji še pomembno?

Prepričali smo se lahko, da precejšnjih sredstev, ki jih namenjamo za pokrivanje potreb na področju obrambe in zaščite prebivalstva, ne trošimo zaman — lep uspeh vaje nas je o tem prepričal.

Iz naše delovne organizacije sta v vaji sodelovali gasilska enota in enota prve medicinske pomoči. Odziv na pozive je bil 100 %.

G. I.

V daljavi smo uzrli težko pričakovani prizor — ogromni ledenik Baltoro, okoli njega pa visoke vršace Karakoruma

Moji vtisi

(Prva jugoslovanska alpinistična odprava v Karakorum) Piše: Borut Bergant

(Nadaljevanje iz 9. številke)

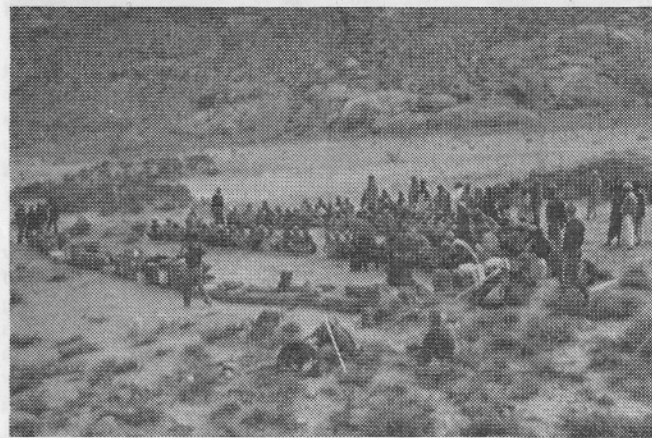
Na letališču so nas namestili v bližnji camp, ki prav zares zasluži to ime, saj na jasi, na kateri rastejo topoli in po njej teče čist potok res nismo mogli želeči še kaj boljšega. Štirje so odšli v Skardu, kjer so uredili formalnosti glede nosačev in hrane, mi pa smo poležavali v campu, kjer nam je počasi mineval 30. dan našega potovanja. Proti večeru so se ostali štirje vrnili z ne preveč dobrimi novicami. Nastalo je vprašanje glede nosaške hrane. V navodilih, ki smo jih prejeli je že prej pisalo, da namesto hrane lahko daš nosaču določeno vsoto denarja, toda tu smo zvedeli, da to ni mogoče in da bo treba hrano kupiti. »No, bomo že nekaj stuhtali,« smo si dejali. Vse druge stvari so bile urejene tako, da smo se s traktorji naslednji dan prepeljali do mesta, dan kasneje pa do kraja Bola. Za večerjo smo jedli čapati in dhal, vse skupaj pa poplaknili, s čajem, ki je drugačen od našega, saj vanj vlijejo tudi mleko, kar daje drug okus. Toda človek se vsega navadi, zato smo tudi njihov čaj z »užitkom« pili, posebno, ker je bila »žeja«.

Zjutraj smo počakali traktorje in nanje naložili opremo in tudi našo težo. Vožnja na vrhu tovora je bila zanimiva, a vse prej kot udobna. Na robu mesta, kjer smo se popoldne utaborili, nas je presenetil zelo močan veter, ki nam je preobračal tovore. Popoldne smo si ogledali mesto, vendar je bilo vse skupaj precej dolgočasna stvar. Zato smo se kmalu vrnili k tovoru, kjer smo si skuhal večerjo in kmalu pospali pod vedrim nebom.

Ob osmih zjutraj so bili traktorji že nared in čeprav je bilo malo prerekanja ali naj vzamemo tri ali štiri, smo kmalu uvideli, da s tremi ne bo šlo. Dolgo smo se »cincali« po puščavi in se potem preko ogromnega mostu, ki so ga ravno popravili, zapeljali proti prelazu.

Vozili smo se po nemogočih prehodih strmo navzgor,

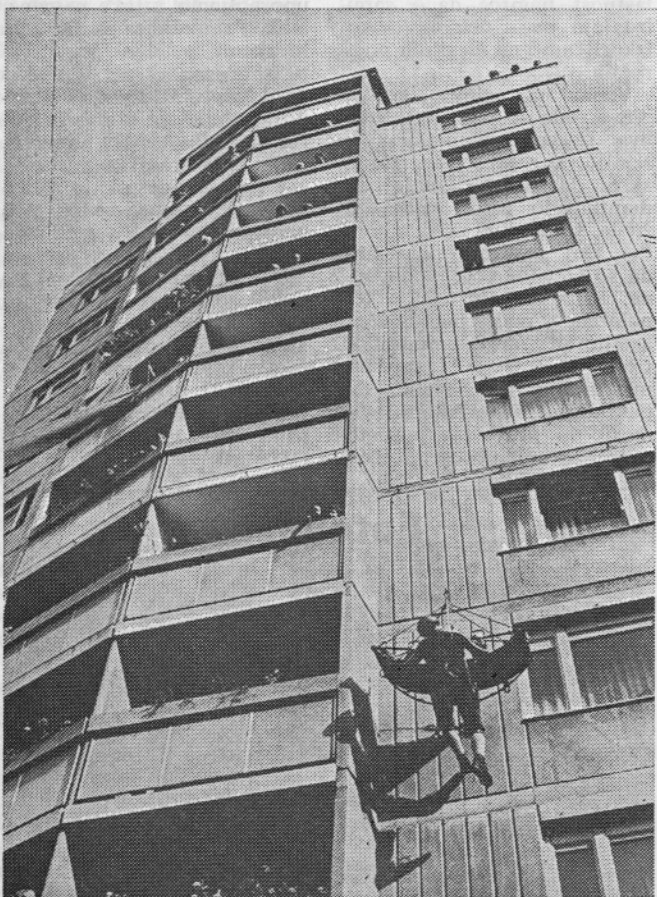
potem pa zopet z brega v dolino reke Shigar po istoimenski vasi, kjer smo se okrepčali v »hotel-restavrant K 2« — gostilnici. Po osmih urah smo se končno le pripeljali do Bole, kjer je bilo za traktorje konec poti. Tu se je torej začel marš. Hiteli smo urejati tovore, ki so bili precej zdelani. Najslabše je bilo z »ghu-

Zvezni oficir in vodja nosačev sta razvrstila nosače

jem« njihovim topljenim maslom, ki smo ga kupili v Skarduju, ker pa so pločevinke popustile je ghu odtekal. Problem smo rešili tako, da smo vse skupaj prelili v neprodušen sod. Če bi nosači samo slutili, kako smo z našimi, za njih nečistimi rokami vso stvar opravili, se ga ne bi niti dotaknili, tako pa... . . . dober tek! Dela je bilo toliko, da smo še ponoči šarili naokrog. Zjutraj smo imeli naročene nosače, ki so že dva dni prej odšli peš iz Skarduja. Napihnil sem blazino in hitro zaspal, prebudil pa sem se na prazni blazini. Po tem, ko smo razporedili sodove po številkah, so že začeli prihajati nosači. Gnetli so se okrog tovorov, dokler jih ni zvezni oficir in vodja nosačev »sardar« lepo postrojil in so začeli lepo po vrsti prejemati tovore. Zraven so dobili še telovadne copate, nogavice, ledeniška očala in kos polivinila. Vse je šlo lepo, dokler ni bilo konec tovorov. Teh je bilo točno 102. Nerodno pa je bilo, da je iz Skarduja odšlo 120 nosačev in sedaj je tistih 18 brez tovora jezno godrnjalo,

dokler se nismo zmenili, da tistim 18-tim damo po 20 rupij. Ob 8. uri zjutraj se je kolona premaknila. Pogled nanjo je bil lep, vije se kot kača po stezi, ki je vsekana v desni breg reke. Nosači v teh krajih imajo zanimiv sistem hoje. Hitro hodijo nekaj minut, se ustavijo in podprejo tovore s palico, ki ima obliko črke T, pa spet hitijo naprej. Vsake toliko časa je počitek daljši. »Šabaš, šabaš,« se zaslišijo klici in že se kolona spet ustavi. Na ta ritem smo se morali privaditi. Prva etapa ni bila dolga. Šli smo mimo zaselka in se po strugi reke Dasu približali istoimenskemu kraju. Tam raste polno murv, ki so zelo slastne in smo jih z veseljem »mleli«. Utaborili smo se na robu vasi, lepem prostorčku s čisto vodo. Glavna reka, ki teče po dolini pa je kar gosta od mivke in nič kaj prijetna za pitje. Popoldne smo počivali, s Filipom pa sva tudi zakrpala blazine. Med opravirom je nenadoma Canžek kriknil in pritegnil našo pozornost. Vzrok je bil kuharnik, ki je bil ves v ognju. Situacijo je rešil Filip, ki ga je zagrabil in vrgel v vodo. Vse skupaj verjetno

V vaji so sodelovali tudi gorski reševalci, ki so prikazali uspešno reševanje poškodovancev iz visokih stavb

Prehod čez reko

raj umivali roke, noge, obraz in še kaj, malo nižje pa so drugi z užitek pili že tako čisto rjavo vodo. To je bil tudi čas za molitev in tako sva lahko opazovala skupino, ki moli k Alahu. Po pol urnem obredu so se prav počasi premaknili naprej. Pred nami se je dolina cepila in čeprav bi morali iti po desni strani, smo zavili na levo in hodili po drugi dolini toliko časa, dokler se reka toliko ne zoži, da so lahko preko nje postavili brv.

Spet je bila ena izmed etap skoraj končana, a se je bilo vseeno treba še enkrat ustaviti in biti priča burnemu prekupčevanju, ko je grupa nosačev kupovala ovco. Dolgo časa so se pričkali, meso je romalo skozi vse roke, nazadnje pa so se le zedinili in nosači so se zadovoljno odpravili naprej, prodajalec pa s praznim košem in rupijami prav tako vesel nazaj.

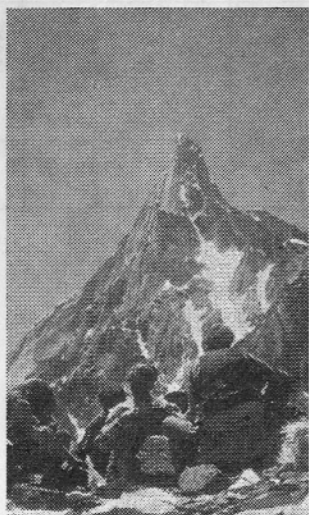
Tabor smo postavili ob robu pšeničnega polja pod drevesi marelic. Jedli smo njihov kruh »čopati« z marmeladom in opazovali doktorjevo poljsko ordinacijo. Domačini so se kot vedno zgrnili okrog nas in opazovali vse naše gibe. Na večer smo zakurili ogenj, pristavili čaj in posedli naokoli. Pod krošnjo ogromnega topola smo doživljali enega tistih večerov, ki jih človek nikoli ne pozabi.

Tako smo se četrtega dne hoje, podobnega prejšnjim počasi približevali zadnjemu zaselku na naši poti. Nosačem se ni nikamor mudilo. Zvepleni vrecel s toplo vodo je bil spet vzrok njihovega »šabaša«. Po umivanju so se posedli v krogu in že se je po kotanji razlegla pesem, v sredini pa je kot balerina poskakoval nosač. Stvar je bila vredna, da sem jo zabeležil na filmski trak. Spet smo se premikali skozi manjše zaselke pa preko grebena moren že zdavnaj izumrlih ledenikov in se nazadnje okrog 14. ure spustili v Ashole. Tu smo za nosače kupili še 800 kg moke, tri koze in še nekaj malenkosti. Za to je bilo treba še 30 nosačev, vendar smo upali, da bomo vsak dan po tri odpustili. Popoldne je rahlo deževalo, vendar se je proti večeru zjasnilo in doživeli smo čudovit sončni zahod. Gore, obsijane od zahajajočega sonca so nudile enkratno doživetje.

Nemo smo opazovali prizor, dokler se vse skupaj ni pogreznilo v senco. Čar je izginil.

Pred seboj smo imeli še devet dni hoje, toda morali smo kar takoj prišteti še enega, kajti nosači ta dan niso hoteli na pot. Zahtevali so večje mezde, tempo se jim je zdel prehitro in bogve kaj vse se jim je še motalo po glavah. Izgubljeni dan nas je spravil v slavo voljo. Pogajanja so se zavlekla tja do večera, ko smo se končno zedinili in si spet podali roke z glavnimi nosači.

Naslednji dan smo bili tako spet na poti. Pred nami so bile dolge in naporne etape. Prvi dan smo prišli do postaje Karafan in tu smo prečili že prvi ledenik, ogromno ledeno reko Bisfo. Vreme ni bilo več tako dobro in večkrat so nas presenetile nevihte. Da smo prišli čez stran-

Popolnoma sam se dviga iz višine 5000 m skoraj 8000 m visoko MUSTAGH PEAK

ski pritok, smo morali narediti dveurni uvinek v levo, kjer nas je pričakal 20 metrov dolg most, spleten iz vrbovih šib in sicer tako, da je en splet za noge in dva za roke. Stvar je bila precej sumljiva in ni nam bilo jasno, kako bodo noseči tu čez spravili tovore. Čezenj smo šli tako, da je bil na njem vedno samo eden. Ko sem bil še sam na njem, se je prekleto majal. Treba je bilo ujeti ravnotežje in potem je šlo kar lepo. Voda kakih pet metrov pod menoj je drla z veliko močjo in če si potem pogledal vanjo, se ti je zdelo,

da se most z veliko brzino odmika pod nogami. Počasi smo prišli vsi preko. Do naslednjega tabora, imenovane Dordumal je bilo še tri ure hoje. Ti tabori so bili postavljeni na zelo primernih krajih. To so bili veliki bolvani s previsi, pod katere so se nosači čez noč tistnilni in kurili ognje. Popoldne smo delili hrano nosačem. Dobili so 75 kg moke, začimbe, sladkor, čaj in maslo. Potem smo lahko odpustili tri nosače. Vedno smo izbrali najšibkejše. Dva sta v redu sprejela »knjižico«, tretji pa nikakor ni hotel nazaj. Vedeli smo, da jim je to edini zaslužek, toda drugače res ni šlo. Zopet nas je prehitela noč, tako, da smo že v temi razpenjali cerado, iskali vsak svojo blazino in vrečo, potem pa zaspali kot ubiti.

Zjutraj je bila cerada mokra. Odslej je bilo vedno tako, saj je bil ponoči mrz in padla je slana. Čudovit dan se je obetal, ko sva s Flipom spet hitela navzgor ob reki. Ne kaj preveč rada naju je spremljala koza, ki sva jo gnala že od Ashole gor, vendar je bil k sreči to njen zadnji dan, zvečer je odšla v trebuhe. Po kakih osmih kilometrih se nama je izza ovinka prikazala scena, ki smo jo že težko pričakovali — ogromni ledenik Baltoro, okoli njega pa visoki vršaci Karakorum. Kar stala sva in gledala, tako, da se je že kozi, ki ni bila vajena takih postankov, čudno zdelo. V zadnji tabor pred ledenikom sva prišla že zgodaj popoldne. Čudovit prostorček je bil. V topolovem gozdičku veselo klopota potok in prva stvar je bila, da sva se temeljito očeđila in oprala umazano perilo. Počasi so prihajali tudi nosači. Lenarili in poleževali smo po travi, in se nič kaj dobro nismo zavedali, da je bil tole tukaj zadnji dar narave, od sedaj naprej smo imeli samo led in kamenje. Sredi maja smo bili tako v oblasti ogromnega ledenika Baltoro. Pet dni smo že hodili po njem, pa mu ni hotelo biti konca. Vse okrog nas so bile gore, tako lepe, da človek samo gleda. Za Mustagh sem že iz fotografij vedel, da je veličasten, vendar je ta pogled presegal vsa pričakovanja. Popolnoma sam se dviga iz višine pet tisoč metrov in skoraj osem tisoč metrov zgoraj prebada nebo. Pa K2, drugi najvišji vrh na svetu, Broad Peak, ki mu je devištvo vzel legendarni Herman Buhl in še in še. »Arena, ki si jo vsak alpinist želi videti vsaj enkrat v življenju, usojeno pa je le redkim.« je nekoč zapisal himalajski papež Herman Dyhrenpurch.

Le še en dan nas je ločil od baze, zato je bil nosaški korak živahnejši in po dolini se je večkrat razlegla pesem. Po morenskem hrbtu smo se po sredini ledenika počasi približevali bazi, izza roba neznanega vrha pa se nam je vse bolj odkrivala naša gora. Hiteli smo, da bi jo videli celo. In vsak pri sebi si je v

mislih vlekel črto, kjer naj bi potekala smer.

Baza. Izbrali smo primeren kotiček v zavetju in tja so nosači položili svoje tovore. Priganjali so k izplačilu, ker se jim je mudilo nazaj. Hitro smo se pripravili in jih v redu izplačali ter jih zavezali, da bodo prišli spet po nas, ko bomo končali z delom na gori. Še pozdrav in že so se spustili nazaj v dolino. Oddahnilo smo si, saj smo bili končno spet sami. Precej je bilo sit-

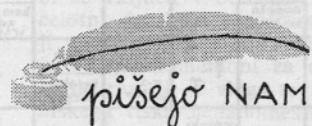
Počitek

nosti in večkrat smo se morali zadržati, da nismo izbruhnili. Z nami sta ostala le še zvezni oficir in kuhar. Hiteli smo postavljati bazno taborišče, saj bi radi že prvo noč spali lepo udobno v šotoru. In ker smo vsi pridno delali, so zvečer že stali trije bazni šotori za saabe, dva majhna za kuharja in oficirja in

povrhu še lepo zgrajena kuhinja. Z veseljem smo opazovali plod našega dela, med tem pa se je na plinskem kuhiniku že pripravljala večerja. Zvečer smo imeli »bojni posvet«. Dogovorili smo se, da bomo plezali v treh skupinah in tako nadaljevali pot. Dokončno se še nismo odločili, katero smer si bomo izbrali, ali steno ali raz, vendar je bilo bolj verjetno, da bo prišla v poštev druga varianta. Pripravili smo nahrbtnike

in toplejše perilo. Ko je sonce zašlo, je postalo hladno, tako da nismo zdržali dolgo na improviziranih sedežih v kuhinji. Zbasali smo se v udobne šotore in poklepetali še nekaj minut. Vendar so se oči kar same zapirale, kajti za nami je bil naporen dan.

Jutri gremo na goro.

Iz Splita, kjer služi vojaški rok, se nam je oglasil Samo Cotelj. Pozdravlja vse člane kolektiva posebno še nekdanje sodelavce iz elektrodelavnice — šibki tok.

»Tvoji želji bomo ustregli in ti pošiljali Tekstilca, da boš tako lahko na tekočem z dogodki v naši delovni organizaciji. Z željo, da bi ti še kateri od tvojih bivših sodelavcev s pismom krajšal čas, ki ti še ostaja do dneva, ko boš slekel vojaško suknjo, objavljamo tvoj naslov:«

Vojak
Samo Cotelj
V. p. 1935/5
58002 — Split

Varujmo se nezgod

V mesecu septembru so se pripetile naslednje nezgode:

1. **Cotič Francka**, zaposlena v TOZD Tkalnica, se je na poti v službo spotaknila in si poškodovala nogo.

Vzrok: Kamen na cesti.

2. **Mehič Sabid**, zaposlen v TOZD Predilnica, je pri razkladanju svitkov iz voza z

levo roko udaril v rob mikalnika in si pri tem poškodoval dlan.

Vzrok: Nepravilno razkladanje.

3. **Ibradžić Ibrahim**, zaposlen v TOZD Predilnica, se je pri pakiranju bal z obročnim železom urezal v kazalec desne roke.

Vzrok: Nevaran način dela.

4. **Novković Marija**, zaposlena v TOZD Oplemenitilnica, si je pri uravnavanju blaga zvila levo roko.

Vzrok: Neroden prijem.

5. **Bizjak Drago**, zaposlen v TOZD Tkalnica, si je na malipol stroju poškodoval prst leve roke.

Vzrok: Nevaran način dela.

Izžrebani reševalci

Od 84 prispelih rešitev nagradne križanke je bilo pravilno rešenih kar 78; žreb pa je določil naslednje dobitnike nagrad:

1. nagrado 100,00 din prejme **Klemenc Pavla** iz TOZD Tkalnica

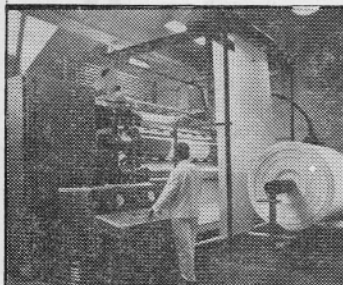
2. nagrado 80,00 din prejme **Plajbes Danica** iz DSSS

3. nagrado 60,00 din prejme **Bahun Leon** iz DSSS

4. nagrado 40,00 din prejme **Zaletel Cveto** iz TOZD Predilnica

5. nagrado 20,00 din prejme **Čebtron Joži** iz DSSS

Uredništvo

	ker. za za kalij	umetna organska barvila	liter	moško ime	žlahlai pka	avl. ozn. Nemačije	east	polmer	sestavil G. u. risal. F. G.	nišična pregraja	zgodnje viao	skupina otokov v Tihem oceanu	shraaba podatkov	avl. ozn. Italije	Šaštriv	9. stopnja toaske lestvice	ker. element	Central tehnik comite	tri epake erke
	predlog		nikalica			vozni letal	ladko korošec	jestvine						žila odvodnica					
	kazalnik zavlek		žepsko ime																
soqla. sok	savzo glasnik	skafli							alkohol. pijaca						predpova tujkah povečanju ladje			kvalevi. ca žit. pobežu hialoge	ruska 500
bišče			švedsko mesto		ruska so prodajni prostor v vojenskih		T T	zbor @ pevcev južni sadež	apnenja. aje, radno steno. polotok v SZ					12. črka abecede pribežališče					
6. črka abecede	predlog edev od žutov		moško ime nič					začetek abecede niter. školski plas											
ruski pesnik (Vjačeslav)					voluzetiré ak voluzak trija-dola čerje sosa rač. sovi			prebival. ka glav. mesta sos. edoje drize ve											3,14
Lauda			lvar Turk					nikalica south					morski vrag bombataa ita. na					šoradik jazana	
britanski politik Anthony Robert			del kajige aselpolj. hikovica																teraci
tuja črka	popust. pri cest. pristav. mesto v. Albanije							ruska l viharo. dolgotrajn. odbravabij											
ljubkov. žensko ime			ihaj. dea. esha (kratica) Narodna obraba																
živalstvo določene po krajine								vrsta ribe											
žensko ime								ken. znak za kisle											
cev (domača)			predlog					rasliški rod (javor) kema. zn. za žveplo											
ker. za kositer	poet. v pragojske desice za sode																		
T T	bojatozna ža karta							jeako jagodic											
nič	oranje							reazaur											
vodja kontrol. aaga oddelka								grška salt bogov domača pritril.											
naočar. ki																			

Pravilna rešitev križanke iz 9. številke

	AVTOBUS	VELIKIVRH																		
	ORVAN	ENAVALI																		
	NANISKRASVATB																			
	OBČINSKASVUPŠČINA																			
	KRANJ	UAMOONIKS																		
	LANKA	NMNOČAB																		
	NDRGANA	ATMČNOSBR																		
	ORARA	GOLOMJARAROG																		
	SANGER	ANVARREDAKCIJA																		
	TVIVEK	ARNIKVOMERIN																		
	ONTO	OATOLILISACT																		
	RIVALI	LANINOFMTMAB																		
	ŽVTU	ARPADMVKREPKO																		
	IKRO	GINATLETTRINOR																		
	IORIG	NALRAVLETATTU																		
	OTJL	ITALIJANIBORUT																		
	PROTEU	SODRANISTOSTOT																		
	DARET	MAMALONČARJANEZ																		

Brkič Zemira
Beširovič Sabina
Akalovič Ana
Simonič Borka
Džokič Pero
Mašovič Nusret
Radonovič Ljilja

V TOZD
TKALNICA
Šmrkovič Igbal
Abazovič Murat
Šprem Zdenka
Muratovič Selima
Andrič Slobodanka
Stevanovič Andrija
Mekanovič Kata
Dukič Senada
Agatič Ivica
Jurkič Boro

Torlakovič Savka
Ibradžič Rosema
Erđič Emina
Mulalič Alma

V TOZD
KONFEKCIJA
Matanovič Ana

V DSSS
Tišler Marija
Kavar Zdenka

V istem času pa so delovno organizacijo zapustili naslednji:

PRAVILNA ODPOVED
Meglič Marjan
Rojc Rudolf
Hafnar Danica
Bogdanič Stjepan

SAMOVOLJNO
Tadić Mirjana

UPOKOJITEV
Vogrič Silva

Naše mamice

Tepič Persa je 22. 8. 1977 rodila deklico, **Bevka Miroslava** 21. septembra dečka, **Česen Angela** 21. septembra dečka in **Kovačević Katarina** 24. septembra dečka.

Vsem iskreno čestitamo!
Uredništvo

POPRAVEK
V križanki je v 13. vrsti enajste kolone napaka: namesto ime črke je pravilno »predlog«.

ZAHVALA
Ob odhodu v pokoj se vsem sodelavkam in sodelavcem iz adjustirnice iskreno zahvaljujem za lepo darilo ter jim želim še nadalje veliko delovnih uspehov in osebne sreče.

Francka Ahačič

kadrovske novice

jo prišli naslednji delavci:

V TOZD
PREDILNICA

Rugavec Fahrija
Šahmanovič Malič
Banovič Mladženka

V času od 1. 9. do 30. 9. 1977 so v našo delovno organizacijo

»Tržiški tekstile« — glasilo delovne organizacije BPT — ureja uredniški odbor: Avguštin Liljana, Rožič Ana, Težak Franc, Urbančnik Jelko, Cerar Franc, Pretnar Rika, Klemenčič Majda, Ravnik Marija, Ličen Jelka, Perko Vili, Gregorc Franc. Glavni in odgovorni urednik Furlan Janez. — Naslov uredništva: BPT Tržič 64290, telefon 50-340 int. 90. Tisk GP Gorenjski tisk Kranj v 1350 izvodih. — Glasilo izhaja enkrat mesečno. List dobijo člani kolektiva brezplačno. — Glasilo je po 7. točki I. odstavka 36. člena Zakona o obračunavanju proizvodov in storitev v prometu, Uradni list št. 33/72, prosto plačila prometnega davka.